

pe multe capitole și devine mai elaborată narativ decât rememora-rea întâmplărilor sistematic și previzibil tragice care au marcat destinul personajului-narator (moartea părinților, moartea iubitei, sclavia față un șef care îi semnează descoperirile științifice). De aceea, romanul nici nu are încheiere epică, ci doar, să zicem, happy-end-ul moral al resurecției în conștiință a înțeleșului unui cuvânt: verbul *trebuie*, de care avea oroare în primele pagini, este interiorizat ca imperativ existențial:

Nu există să pierd, dragă Temistocle. Chiar dacă voi rămâne singur; nu se poate... Trebuie să-mi anesteziez durerea, spaima, pentru că singur te prezinți la toate judecățile și singur trebuie să te învingi pentru a învinge... Jocul de-a victoria și de-a normalul într-o lume în agonie. Dar... timpul trebuie umplut cu ceva... A aștepta... Da... Cam asta ar fi... Numai că nu se poate oricum. Trebuie... trebuie... trebuie (Absenții, p. 282)

Și totuși, oricât de important ar fi criteriul formal, nu *Absenții* îl impun pe Buzura ca scriitor major, sau cel puțin nu la fel de pregnant, nu la fel de irevocabil precum... imperfectele *Fețele tăcerii* (1974), *Orgolii* (1977), *Vocile nopții* (1980), *Refugii* (1984), *Drumul cenușii* (1988). Chiar și *Recviem pentru nebuni și bestii* (1999), roman croit parcă în unghiuri drepte, pe o poetică frântă între dorința estetică de formă și nevoia etică de conținut, este remarcabil prin dramatis-mul nereușitei de a mai spune „totul“ în condițiile libertății de expresie – eșec, de care numai un mare scriitor putea fi în stare (minorii eșuează tot minor, ne semnificativ, pe măsura lipsei de miză a proiectului lor auctorial).

De ce imperfecția rămâne măsura valorii la Buzura? Pentru că, după *Absenții*, începe un proces mult mai dramatic și mult mai complex de resemantizare. Nu resemantizarea unui cuvânt abstract, ci chiar a romanului, redevenit roman de conținut. Romanul își reînnoiește astfel alianțele cu viața reală.

SORINA SORESCU

1

Deși mă străduiesc cu încăpățănare să-mi reprim memoria, să nu mai știu nimic, dar absolut nimic, rețin totul cu o claritate nefirească. Uit adesea un singur amănunt: anii, fiindcă seamănă prea mult.

Dar, iată, acestea au fost cuvintele:

„Păcat că n-am o bombă atomică sau măcar o dinamită să vă prăpădesc urgent, fără milă, cretini nenorociți, sectă de găinari cu maniere! Ce ați făcut, Doamne, ce ați putut face din mine?! Toată ziua umblu cu stomacul întors pe dos de greață, de dimineața și până seara scuipe neîntrerupt... Unde o fi oare bomba aia atomică de care am atâta nevoie?...“

Dure, iritante, rostite rar, fără prea multă furie, cuvintele, scoase dintr-un arsenal ce mă lăsa indiferent, spărseseră brutal liniștea falsă, atât de greu improvizată cu ajutorul unui somnifer luat hoțește, în drum spre casă, dar, deschizând involuntar ochii – uitasem brusc de cuvinte –, am rămas surprins de distanța dintre mine și obiectele din jur și mai ales de răceala violentă ce se degaja din ele. Camera mă umilea prin dimensiunile ei, încât păream un modest preparat supus unui microscop imens, iar conștiința dimensiunii mele micronice îmi impunea un singur mod de reacție: să stau nemiscat, să văd ce mi se mai poate întâmpla. În câteva fracțiuni de secundă, trezindu-mă și adormind succesiv, cu o viteză amețitoare, prezente mai mult în minte decât în privire, obiectele din cameră s-au constituit într-o mărunță scenă dărăpănată, veche, asemănătoare celor ale scamatorilor de mâna a zecea, cu femeii-crocodil și pești-încălțați, pe care și-a făcut apariția simplu, neanunțat, un fel de

clown nemachiat, mărunț, râzând fals, prostește. După câteva plecăciuni ridicole, pantalonii îi căzură și, rămânând în niște indispensabile roz, imenși, ce-i atârnav și ei până la genunchi, spuse mimând seriozitatea, interesul, exact cum făceam eu în fiecare zi: „Domnul doctor Mihai Bogdan s-a trezit – uraaa! – și va binevoi să-și dezbată în fața noastră (*cine eram noi, adică eu?*) trista și îndelungata sa tragedie, zguduitoră și incredibilă poveste a unui om mort care vrea, se străduiește, se chinuie, fără succes, să învie... Cel puțin până acum... E în comă, de fapt, și grozav ce-l impresionează circuitul...”

Concentrat, în figura acestuia recunoscu – de parcă exact atunci m-aș fi gândit la el – pe colegul meu de laborator, doctorul Nicolae. (Îl așteptam, îl așteptasem, fiindcă fusem obsedat de multă vreme de o discuție mereu amânată, de frică, despre impasul nostru psihic și, iată, nu mai puteam fugi de mine însumi.) „Nu fă pe cretinu, chiar dacă se poartă, fii bun și termină cu isteriile. Ți-e atât de drag de tine încât nici măcar în somn nu vrei să fii deranjat. Ești laș, teribil de laș... Mai mult decât ai pierdut nu ai ce... Sau regreți camera asta păduchioasă, postul de cercetător al cercetărilor altora? Regreți costumul de haine, iubirea numărul trei, marea blondă molatică, mereu aflată în criză, care se împerechează în aer, în apă ori pe uscat, sau salariul, mia și ceva de lei? Poate supa de la cantină ori bancurile profesorului? În fond, ce te împiedică să-ți pui singur diagnosticul, să strigi ce te doare, prima dată în tine, deschis, apoi către alți adormiți într-o frică? Și cu refugiul lucid în durere, în neputință, te poți obișnui, dar măcar să ajungi odată aici! Ai atât de puțin timp, repersonalizarea durează mult... Îți protejezi sicriul în care stai ori în care te vei muta între 8 și 16, zilnic? Statutul de cobai? Atunci? Eventual mai poți învia. Asta e singura ta șansă... Încă ai de partea ta vârsta...”

Apoi capul se schimbă iarăși: în costumul peștriț de clown era profesorul Poenaru, bazileul, părintele formal, veșnic al tuturor văzuților și nevăzuților: „Ai o singură șansă: îți vine mintea la cap, lucrăm în colaborare, sau mergi la țară unde, se știe, este mare nevoie de cadre, de oameni care să aibă grijă de sănătatea poporului, a celor ce muncesc pentru edificarea noii societăți. Nu uita că pot să te distrug, să te anulez, pot să te omor lent, fără să se observe... Ai să umbli, spre surprinderea ta, și la patruzeci de ani tot

cu aceeași pantalonii de adolescent întârziat și nimeni n-o să creadă că ai fi putut fi altcineva. Primul care va veni după mine te va da afară pentru incapacitate... Alege deci!” (Luminate parcă de un far, obiectele prindeau contur, apoi deveneau negre, obositoare, numai culorile hainelor clovnului și tavanul erau nemodificate, sigure. Îl mențineam acolo, ridicol, din inerție. Ciudat însă, nu eram deloc afectat de ceea ce mi se spunea pentru că eu eram sala goală, uriașul pustiu de scaune cenușii; cuvintele, teribil de cursive, nu mă iritau, ele existau în mine; ca niște vechi lozinci scrise pe un gard le pipăiam cu privirea, însă mă interesa mai mult faptul că le regăsesc la locul lor decât că înseamnă ceva.)

Pe urmă hainele fură îmbrăcate, fără să-mi dau seama când, de o figură aparent necunoscută, energică careia îi spuneam simplu: „ăla”; „Îi fi mata intelectual, deștept, dar noi avem și vom avea, te asigur, alte criterii. Mereu ești împotriva. Mereu te agiți. Ai spus că o viață întreagă ai să fii nemulțumit. Da sau nu? Ești însă singur pe baricadă. Ridicol de singur. Toți și-au dat seama că nu e bine și, mai ales, nu e practic să mergi împotriva curentului... Nu se uită nimic, nu neglija amănuntul ăsta, aparent neînsemnat. Nu e bine să fii absent...”

În sfârșit, la fel de repede, poate pentru că nu simțeam nevoia să întreb ceva, pe aceeași modestă scenă, exact când nu mai așteptam nimic, în culori vii, puternice, ca într-o oglindă măritoare, mă văzui pe mine însumi: „Măcar de ai putea râde. Spre nefericirea ta ești mereu crispat. Mereu fugi de ceva. Dar e zadarnic. Râzi. Râzi cu hohote. Asta e taina. Și crede în minuni”. Și tot eu, nu cel din pat, inertul, lașul, masca gravă de pros-gust, ci eu-măscăriciul-care-vorbea, mă întunecai la față și spusei fără convingere, cu teamă: „Dar ce pot să fac? Am doar impresia că sunt tare. De fapt, toate sentimentele mele sunt rezultatul acțiunii profesorului, a șefului. Al lui ca simbol. El reunind particularitățile celorlalți șefi. Acțiune, în ce sens? Și pe ce să-mi verific tăria, voința, curajul? Cum pot să mi le manifest? Pe de altă parte, orice faptă, de îndată ce încep să o analizez, devine inutilă, ridicolă. Iar aripile, oricât de bine mi le-aș construi, când sunt gata, le ard singur, imediat, convins că am făcut un lucru bun, perfect, că aripile respective au fost doar un modest început, un pas spre altele cu care fac la fel.

De fapt, asemenea învinuiri și reconsiderări au devenit laitmotivul fiecărei nopți goale, petrecute singur și în încăperea aceasta sufocantă. Adevărul este că mi-e frică de timp. Nevoia de succes are la origini și frica de timp. Timp liber egal timp de autoanaliză. Or, mi-e greață să-mi amintesc mereu cât sunt de imperfect, cât sunt de descoperit și, mai ales, cât voi continua să rămân astfel. Zilele din institut, goale, umiltoare, mă obligă să fug și mai insistent de mine însumi. Am fost cu și fără voia mea depersonalizat, încât, în momentul de față, e suficient ca profesorul să se uite mai nu știu cum la mine, să-mi accentueze o frază mai altfel sau cel puțin *să mi se pară* mie numai, ca toată ziua să mă întreb de ce a făcut-o, cu ce scop? Sunt, fără să vreau, un fel de rob al său. N-am izbutit să-mi câștig independența prin muncă. Toate lucrările reușite, toate micile mele descoperiri le-a semnat și el, deci cum pot dovedi că, de fapt, eu sunt autorul? Trebuie să fiu corect ca să mă aperse de alții. Trebuie să fiu corect, ca nu cumva să i se pară că sunt periculos, că vizez ceva mai mult decât dorește el să-mi dea. Trebuie să fiu corect, deoarece am nevoie de hrană. Dar înainte de toate trebuie să fiu corect și datorită laboratorului pe care-l am la dispoziție și care, așa cum e, îmi dă posibilitatea să cercetez – de altceva nefiind bun –, să cercetez în paralel, fără știrea lui, în speranța că voi găsi minunea ce-mi va asigura imunitatea... De fapt, nici n-am încercat să văd cum s-ar putea trăi fără el, în altă parte... Nici n-am curajul, și-i sunt obligat. El m-a reținut în oraș, la institut. Pe urmă, nici n-aș avea chef de o altă aventură. Lui îi cunosc mofturile, știu la ce să mă aștept. Adevărul este că nici nu prea exist. Când nu sunt în laborator, sunt acasă... Același lucru, zilnic. Fiecare gest mai ieșit din comun capătă astfel dimensiuni colosale... Revolta nimicului. Să mori de râs! Pe urmă apăru iarăși Nicolae: „Cât ești de laș... Îmi place însă că știi să-ți bați joc de tine cu un talent inegalabil; cam așa s-ar defini sofisticăria ta, nu? Nu m-aș mira să te iei într-o zi la palme. De ce suferi, fiule? Pușcăriașii de la Sing-Sing, când îi strângea corsetul de cauciuc în care erau băgați, dacă se ajungea la concluzia că sunt periculoși, se auto-sugestionau că nu-i doare nimic, își neutralizau durerea prin voință. Încearcă măcar să recapitulezi: ai fost muncitor și ai rămas și în institut muncitor. Ești incomod? Te țin pentru că ești bun. În realitate,

nu ești incomod, îți place să-ți închipui numai... După cum îți place să o ții ziua întreagă cu *ce mă fac? cum mă fac? vai de noi!* Cei pe care-i dor toate, soarta lumii și nu mai știu ce, sunt falși, mint, îi doare egoismul nesatisfăcut. Tensiunea confecționată și, bineînțeles, rudimentară. Boala ta e că nu ești Nixon, regina Angliei, Armstrong, Von Braun, Flemming, Marcuse, Sartre, The Beatles, Aristotel și Hegel la un loc! Că ești un simplu corist, în corul ONU, că zici după alții!... Că n-ai descoperit tu bomba H... Că nu prea știi ce suntem... Ce e cu specia noastră sper că te-ai lămurit, nu-ți mai dă bătaie de cap. În realitate, vezi și tu, nu se întâmplă nimic. Capitalismul și socialismul vor mai continua o vreme să coexiste pașnic. Pământul se va învărti la fel de neinspirat în jurul Soarelui, profesorul Poenaru va face zilnic mici pokerașe, proștii se vor înfoia, ca de obicei, vor fi tari și tărișori... Ei și? Eu, de altfel, am o mare stimă și invidie pentru proști, adică pentru fericirea lor. Și îi cultiv. Fără ei, uneori, nu se poate face un pas. Când și-au însușit ei un lucru, când au ajuns ei la o concluzie, abia atunci se poate merge mai departe. Ei sunt alfa și omega. Ei nu au argumente, ci verdicte. Nu analizează, ci decid. Nu se aventurează, ci, stabili asemeni granitului, conservă cu strășnicie totul. Au sentimente foarte puține, însă nu asta ar deranja, ci vulgaritatea lor desăvârșită, rudimentaritatea lor; unul dintre ele s-ar putea numi ură, însă cu foarte multă aproximație, deoarece el este generat de instinctul de conservare. În orice nu le seamănă, în tot ce-i surprinde ei văd o amenințare directă. Consecința? Extirparea aceluia fenomen. Și numai asta are nuanțe: mai repede, imediat sau în timp. Tot în această categorie, a proștilor, cineva, pe bună dreptate, plasa și inteligenții, care, deși cunosc cauzele unui fenomen nociv, procedează de parcă nici nu le-ar ști... Și la urma urmei, cu ce drept ne considerăm noi deștepți? Ce am făcut ca să avem dreptul să ne numim astfel, poți să-mi spui? Nimic. Cel puțin până astăzi... Așa că lasă patetismele, îmbracă-te și hai să vedem dacă mai avem trecere la dame. Sau la Observatorul astronomic, de exemplu... Când văd stelele, cerul, mă cuprinde un calm drăcesc, o împăcare de moarte. Devin liniștea însăși. Sau moartea...”

Un strigăt sfâșietor, prelung, de animal rănit, îmi întrerupse acel fals vis stupid, petrecut cumva dincolo de mine, însă cu participarea